

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

1. Korovnikova N.A. Artificial intelligence in the educational space: problems and prospects // Social innovations and social sciences. – Moscow: INION RAS, 2021. – No. 2. – pp. 98-113.
2. Antalík A.A. The use of tools using artificial intelligence technologies of the Experiments with Google service in inclusive education (2022).
3. Mueller, P. A., & Oppenheimer, D. M. (2014). "The Pen Is Mightier Than the Keyboard: Advantages of Longhand Over Laptop Note Taking." *Psychological Science*, 25(6), 1159-1168. DOI: 10.1177/0956797614524581
4. Hampton, S. (2018). "The Role of Artificial Intelligence in Language Learning." *EdTech Magazine*. Retrieved from Link
5. Przedlacka, J., Clark, R., & Williams, M. (2021). "Developing Pronunciation Training for English Using Automatic Speech Recognition and Artificial Intelligence." *Journal of Technology and Chinese Language Teaching*, 12(1), 43-58. Retrieved from Link

УДК 372.881.111.1

АҒЫЛШЫН ТІЛІН СЫНИ ОҚУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДАҒЫ МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ

Дәуренқызы Алтынай

altynai.dauren2000@gmail.com

Шет тілдерінің теориясы мен тәжірибесі кафедрасының 2 курс магистранты,
ҚеАҚ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті», Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші – А.М. Абдыхалыкова

КІРІСПЕ

Ағылшын тілін сыни оқу арқылы оқытудағы медиа сауаттылықтың рөлі бірінші кезекте бұқаралық ақпарат құралдарына сыни көзбен қарауға көмектесетін дағдыларды игеруі. Сонымен қатар шығармашылық, ынтымақтастық және коммуникация сияқты 21 ғасырдағы маңызды дағдыларды дамытып, бұқаралық ақпарат құралдарымен, ақпаратпен және технологиялармен өзара әрекеттесу арқылы цифрлық сауаттылық дағдыларын арттырады. Бұл мақалада ағылшын тілін оқытуда медиа сауаттылықты пайдалана отырып, сыни тұрғыдан оқу дағдыларын дамыту мен қалыптастырудың негізгі мәселелері сипатталған, сонымен қатар ағылшын тілін оқытуда туындайтын осы негізгі мәселелерді шешудің жолдары мен стратегиялары ұсынылған. Сыни тұрғыдан оқуды дамыту студенттерді оқуда сенімді болуға үйретеді, өйткені олар негізгі ойларды іздеуге, мәтіннің қысқаша мазмұнын жасауға, мәтінді талқылауға және өз сұрақтарын қоюға мүмкіндік алады. Мақалада мұғалімдерге арналған сыни тұрғыдан оқу стратегияларын әзірлеудің түрлері көрсетілген, оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға және сыни тұрғыдан оқу дағдыларына үйретудің маңыздылығы қарастырылған. Зерттеуде “Ұлттық медиа сауаттылық білім беру қауымдастығының” “медиа сауаттылық” ұғымына анықтамалары, ағылшын тілін оқытуда сыни тұрғыдан оқу арқылы медиа сауаттылықты дамытудың артықшылықтары мен қиындықтары, оны шешу жолдары, әдістері мен даму стратегиялары қарастырылады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Сыни тұрғыдан оқуға үйрету - студенттердің оқылым дағдысын дамытып қана қоймай, жаңа мәліметтермен танысуға мүмкіндік береді. Оқу мәтіндегі сөздерді тану және түсіну қабілетіне байланысты болғандықтан, оқыту жүйесі де мәтіндерді пайдалану кезінде оқушылардың шет тілін білу деңгейіне сүйене отырып, оқу дағдылары мен стратегияларын жиі дамытуы керек. Оқылым дағдыларын оқытуда оқушылардың әртүрлі деңгейлері мен қажеттіліктері зерттелуі керек [1]. Ғылыми әдебиеттерде сыни тұрғыдан ойлау: "идеяларды талдау, сынау және салыстыру; индуктивті және дедуктивті пайымдау; білім немесе білік туралы мағыналарға негізделген ақиқат немесе субъективті қорытындыларға қол жеткізу" қабілеті ретінде анықталады [2]. Сонымен бірге, сыни тұрғыдан ойлаудың көрінісі ретінде

"сыни тұрғыдан оқу әр түрлі оқыту әдістерін қолдана отырып, оқушыларды терең ойлауға белсенді тартуды көздейді" [3]. Америкалық авторлар Сильван Барнет пен Хьюго Бедаудың пікірінше, сыни тұрғыдан оқу дәлелдерді дәл қорытындылау, мәлімдемелерді анықтау немесе болжау, талдау, дәлелдердің дұрыстығын бағалау және мәтіндегі фактілерді қолдану мақсатын түсіндіру дағдысы ретінде анықталады [4].

Сыни тұрғыдан ойлау мен оқу дағдыларының мағыналарын ұштастыра отырып, сыни тұрғыдан оқу - бұл сыни тұрғыдан ойлауды білім беру үдерісінде қолдану деп атай аламыз. Нақтырақ, сыни тұрғыдан оқуды баспа материалын түсіну, сұрақ қою және бағалау, сондай-ақ автордың ойлары бойынша пікір білдіру үшін мақсатты процесс ретінде қарастыруға болады. Дэниел Курландтың пікірінше, "сыни тұрғыдан оқу зейінді, белсенді, рефлексиялық және аналитикалық оқуды білдіреді", бұл оқушының білімін арттырады және бұрынғы білімі мен тәжірибелерін түсінуі тұрғысынан ойлауды қамтиды [5].

Сонымен, сыни тұрғыдан оқу - бұл сәйкес сыни тұрғыдан ойлауды дамыту және оқу үдерісінде қолданылатын мәтінге қатысты түсініктеме беру және сұрақтар қою қабілетін дамыту. Мәтіннің әр түрлі типтері әр түрлі ойлауды немесе оқушының кері байланысының болуын талап етуі мүмкін болғандықтан, сыни тұрғыдан оқу жүйесін дәл тұжырымдау оңай емес. Дегенмен, сыни тұрғыдан оқуға үйрету үдерісін келесі қадамдармен сипаттауға болады:

1. Автор мәтінде ашуға тырысатын фактілерді анықтаңыз. Бұл авторды және оның құзыреттілігін, сенімділігі мен көзқарасын сыни тұрғыдан жеткізетін дереккөздерді зерттеу;

2. Мәтіндегі болжамдарды, сондай-ақ осы болжамдар мен тұжырымдардың қисыны мен дұрыстығын зерделеу арқылы материалды талдау;

3. Автордың стилінде немесе үнінде бар ішкі мәтінді анықтау; және автордың үгіт-насихат пікірлері, қате ойлауды, статистикалық қателерді және эмоционалдық көңіл-күйді пайдалануын ажырата білу;

4. Мәтіндегі мәліметтерді қарама-қайшы көзқарастарды білдіруі мүмкін басқа дереккөздермен салыстыру. Бұл төртінші қадам әсіресе тапсырмаларды орындау кезінде қажет және саясат, қоғам, психология, тарих, өмірбаян сияқты тақырыптарды түсіндіру үшін мұқият болу маңызды [6].

"Медиа сауаттылық" термині медиа және медиа технологияларға қатысты басқа терминдермен салыстыру болып жатады. Шындығында, медиа сауаттылық дәстүрлі сауаттылыққа негізделеді және оқушылардың оқу және жазу дағдыларын дамытудың жаңа формаларын ұсынады. Медиа сауаттылық адамдарға сыни тұрғыдан ойлауға, тиімді коммуникатор және белсенді студент болуға мүмкіндік береді [7]. Медиасауаттылық сөздердің, бейнелердің және дыбыстардың күшті тіркесімі арқылы бүгінгі БАҚ пен оның құрамындағы ақпараттың бізбен байланысын бақылаудан басталады. Осылайша, бізде бар ақпаратты тиімді пайдалану немесе тарату үшін алынған ақпаратты түсінуіміз және медиа сауаттылық дағдыларының маңыздылығын түсінуіміз керек. Медианың дамуының осы дәуірінде медиа сауаттылық білім беру мекемесінде, ғылыми кездесулерде немесе ұжыммен қарым-қатынас жасау барысында шешім қабылдауға мүмкіндік беретін сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытады.

Шетелдік тәжірибеге сүйене отырып, шетелдік оқу орындары ағылшын тілін оқытуда медиа сауаттылыққа үлкен мән беретінін білеміз. Мысал ретінде біз төмендегі шетелдік тәжірибеге қысқаша шолу жасайық:

Бұл жоба 2007 жылы "Ұлттық медиа сауаттылық білім беру қауымдастығы" әзірлеген Америка Құрама Штаттарындағы медиа сауаттылық бойынша білім берудің негізгі қағидаларын бекітеді: пайдаланылған әрбір ақпаратты белсенді зерделеуді және сыни тұрғыдан ойлауды дамыту; бұқаралық ақпарат құралдарының барлық түрлерін қамту үшін оқу және жазу сауаттылық ұғымдарын кеңейту; барлық жастағы студенттердің дағдыларын дамыту және нығайту, ал баспа басылымдарындағы сауаттылық дағдыларын жан-жақты, интерактивті және қайталанатын тәжірибені дамыту; демократиялық қоғам үшін маңызды ақпараттандырылған, рефлексиялық және белсенді студенттерді тәрбиелеу [8].

Қауымдастық медиа сауаттылықты "қарым-қатынастың барлық түрлерін пайдалана отырып, қол жеткізу, талдау, бағалау, салыстыру және әрекет ету қабілеті" деп анықтайды. Сонымен қатар, мұғалімдер студенттердің медиа сауатты тұлға ретінде қалыптасуына көмектесу үшін қолдана алатын бірнеше әдістерді ұсынады:

- сапалы ақпарат көздеріне қол жеткізу: біз студенттерге білім беру үдерісінде бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану кезінде өзекті, сенімді және бейтарап сапалы ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз етуіміз керек;

- оқытуды басқару жүйелеріндегі сілтемелер немесе онлайн құралдар арқылы студенттерге сапалы ресурстардың мұқият таңдалған жинағын қамтамасыз ету;

- студенттерге Pebble Go, Epic және NewsELA сияқты сапалы мазмұнды веб-сайттарды тиімді пайдалануды үйрету [9].

Осылайша, студенттерге өз бетінше ойлауға уақыт пен мүмкіндік беру және сұрақтар қоюға үйрету бұқаралық ақпарат құралдарын өз бетінше талдауға және бағалауға үйренуде маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер оқушыларға сыни тұрғыдан ойлауға мүмкіндік беруі керек, алайда оқу үдерісі барысында ақпараттық ресурстарды талдау мен бағалауға қатысты сыни тұрғыдан ойлау жүйелі түрде мұғалімдердің нақты мысалдары мен тапсырмалары арқылы модельденуі керек, мұнда оқушылар сыни тұрғыдан ойлау мен оқу үдерісін тәжірибеде дамытады [7]. Бұқаралық ақпарат құралдары туралы сыни тұрғыдан оқудан басқа, бұл медиа сауаттылықтың маңызды бөліктерінің бірі болуы керек. Біз студенттердің өмір бойы бұқаралық ақпарат құралдары туралы білгендерін қабылдауға және оларды сыныптан тыс жерге қолдануға дайын болғанын қалаймыз, соның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында өзін-өзі бақылау, оларды бөліспес бұрын бұқаралық ақпарат құралдарына сын көзбен қарау және оларға бұқаралық ақпарат құралдарын құруға және жауапкершілікпен бөлісуге үйретуіміз қажет.

Бұл зерттеу әртүрлі ғылыми жұмыстар бойынша қорытындыларды талдау және түсіндіру үшін сапалық талдау әдістерін, деректердің сандық синтезін және салыстырмалы әдістерді қолданады. Осы үдеріс арқылы сыни тұрғыдан оқу дағдыларын дамытудың жоғары тиімді үш стратегиясы анықталды:

Бірінші стратегия - сыни тұрғыдан оқу кезінде оқу үдерісінің нақты бірізділігін сақтау. Мысалы, студенттерді жаңа сөздермен алғаш таныстырғанда, бейтаныс дереккөздердің синонимдері мен антонимдерін тапқанда немесе ағылшын тілінде анықтамалар жазғанда, мәтінді оқып, туындаған негізгі ойлар мен сұрақтарды жазғанда. Осы стратегияны қолдана отырып, оқушылар таныс емес сөздермен танысады және мәтіндегі негізгі оқиғаларға назар аударады [10].

Екінші стратегия - мәтінді оқығаннан кейін жасалатын қорытынды. Лексикалық тұжырымның сәттілігіне әсер ететін оқылатын мәтіннің пайдалы ақпаратының мазмұны мен байлығы. Бұл стратегия басқа стратегияларға қарағанда сыни оқуда кеңінен қолданылады. Студент мәтінмен дербес байланыс орнату арқылы мәтіннің мағынасын түсінуге белсене қатысады [11].

Үшінші стратегия - студенттерге мәтінді қайта оқу, тақырыптық сөйлемдерді тексеру, негізгі ойларды анықтау және үзінділерді байланыстыру арқылы кателерді түзетуге көмектесетін түйіндеме болады. Оқушылардың мәтінді түсінуін тексерудің маңызды әдісі олар оқыған мәтіннің қысқаша мазмұнын жазу болады. Олар автордың негізгі идеясын, мақсатын, көзқарасын, айтулы оқиғаларын өз сөзімен көрсететін түйіндеме түрінде жазады [12].

Медиа сауатты болу бүгінгі күні білім беруде барған сайын маңызды болып табылады. Әсіресе, ағылшын тілін оқытуда қолданылатын бұқаралық ақпарат құралдарымен жұмыс істегенде, біз шынымен де өте мұқият болуымыз керек, қандай ақпаратқа сену керектігін түсіну үшін естіген немесе оқыған ақпаратты бағалай білуіміз керек. Басқаша айтқанда, қазір барлық жастағы оқушыларға медиа сауаттылықты үйрету бұрынғыдан да өзекті [13].

Бұқаралық ақпарат құралдарына әсер ету тұжырымдамасын енгізу үшін мұғалім оқушылардан 'Африка' сияқты алыс аймақпен байланысты заттарды атауларын сұрай алады.

‘Джунгли, тайпалар, сафари, соғыс, аштық және ауру’ сияқты стереотиптік бейнелерді ұсынғаннан кейін студенттер Африкаға ешқашан бармағандықтан, бұл сөздерді әртүрлі бұқаралық ақпарат құралдарынан жиналған деректерге сәйкес бөлісіп жатқанын байқайды. Бұл қысқа тапсырма студенттерге біздің өміріміздегі БАҚ жаңалықтары мен ақпаратының күші, әсіресе тікелей тәжірибе немесе нақты ақпарат болмаған жағдайда, бізге еріксіз әсер ететінін көрсетеді. Осы зерттеуден кейін ағылшын тілін оқытуда медиасауаттылықты дамыту үшін оқытудың осы үш әдісін қолдануға болады: жарнамаларды риторикалық талдау, теледидар мен фильмдегі оқиғалардың мазмұнын талдау, маңызды мәдени іс-шараларды кеңірек әлеуметтік талдау [14].

Зерттеу барысында біз Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің "Шет тілі мұғалімдерін даярлау" мамандығының 2 курс магистранттары арасында сауалнама жүргізіп, қатысушылардың оқу тәжірибесіне сәйкес сұрақтарға жауап алдық. Бұл сауалнаманың мақсаты ағылшын тілі сабағында медиа сауаттылықты пайдалана отырып, сыни тұрғыдан оқуды оқытудың тиімділігі мен жиілігін салыстыру болды. Барлығы 26 қатысушыға медиа сауаттылықты пайдалана отырып, сыни тұрғыдан оқуды дамытуға негізделген оқыту стратегиялары қаншалықты жиі қолданылатыны туралы сұрақтар қойылды. Қатысушылардың педагогикалық өтілі 1 жылдан 3 жылға дейін, ал қатысушылардың жасы 20 жастан 30 жасқа дейін болды.

Сауалнама нәтижесінде, ағылшын тілі мұғалімдерінің көпшілігі (43,8%) ағылшын тілін оқытуда сыни тұрғыдан оқу дағдыларын ‘сирек’ пайдаланады. Бұл дағдыларды қатысушылардың 12,5%-ы ‘үнемі’ қолданады, ал 25% және 12,5% қатысушылар ‘кейде’ және ‘жиі’ пайдаланады. Бұл деректер ағылшын тілін оқытуда сыни тұрғыдан оқу дағдыларын жан-жақты дамытудың маңызды қажеттілігін күшейтеді. Ал, сыни тұрғыдан оқу дағдылары арқылы ағылшын тілін оқытуда медиа сауаттылықты қолдануда кездесетін қиындықтарға мұғалімдердің өз тәжірибелері болды. Нәтижелерге сәйкес мұғалімдерде кездесетін негізгі себептерге мыналар жатады:

- Уақыт пен ресурстардың жетіспеушілігі: медиа сауаттылықты оқыту мұғалімдерден медиа тұжырымдамалары мен дағдыларын терең түсінуді, сондай-ақ әртүрлі медиа ресурстарға қол жеткізуді талап етеді. Дегенмен, көптеген мұғалімдер қазірдің өзінде өздерінің тұрақты оқытушылық міндеттеріне шамадан тыс жүктелген және олардың нұсқауларына медиа сауаттылықты тиімді енгізу үшін уақыттары мен ресурстары болмауы;

- Студенттердің қызығушылығының аздығы: кейбір студенттер медиа сауаттылық туралы білуге енжар болуы мүмкін, әсіресе олар медианы пассивті тұтынуға дағдыланған болса. Мұғалімдер студенттердің қызықтырудың және медиа сауаттылықты оқытуды олардың қызығушылықтарына сәйкес студенттің жолдарын табуы керек;

- Студенттердің оқуын бағалаудың қиындығы: студенттердің медиа сауаттылығын меңгеруін өлшеу қиынға соғуы мүмкін, себебі ол көбінесе студенттерден күрделі медиа хабарламаларға сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қолдануды талап етеді. Мұғалімдерге оқытушылардың үлгерімін тиімді бағалау стратегияларын әзірлеу қажет.

Осындай қиындықтарға қарамастан, мұғалімдерге сыни тұрғыдан оқу дағдылары арқылы ағылшын тілін оқытуда медиа сауаттылықты біріктіру өте маңызды. Қазіргі әлемде студенттер тұтынатын бұқаралық ақпарат құралдарын сыни тұрғыдан талдай білуі және кездескен ақпарат туралы саналы шешім қабылдауы қажет. Мұғалімдер студенттердің 21 ғасырда табысты болуы үшін қажетті медиа сауаттылық дағдыларын дамытуға көмектесуде маңызды рөл атқара алады.

Тағы бір мәселе, студенттердің сыни тұрғыда оқығанда мәтінге деген қызығушылығы жетіспейді. Себебі шет тілін оқытуда оқу дағдыларына қойылатын басты талап - оқуға деген қызығушылық, өйткені ақпаратты түсіну зейіннің жоғары сапасына негізделеді. Кейбір мәтіндер студенттер оқуға деген қызығушылығын төмендетеді, немесе керісінше, кейбір мәтіндер студенттердің оқуға деген ынтасын арттырады. Қызығушылықтың болмауындағы мәселе студенттердің алған білімдерін пайдалы болса да есте сақтамауында. Олар маңызды

ақпаратты елемейді, бірақ керексіз бөліктерін ғана пайдаланады, нәтижесінде қызығушылықтың жоқтығы және қажетсіз ақпараттың шоғырлануы орын алады [16].

Медиасауатты білім алушылар алған ақпаратты жақсырақ түсінуі керек және оның сапасы мен болжамдарын ескеретін болады. Олар пайымдаулар жасай алады және оларды дәлелді себептерге негіздей алады [15]. Олар ойлауға икемді және жаңа идеялар мен ақпаратқа кездескен кезде өз пайымдауларын қайта қарауға қабілетті. Нәтижесінде күрделі себептер немесе шешімдер даулы мәселелерге тап болған кезде дұрыс қорытынды жасай алады [17].

Сыни тұрғыдан оқуды оқытуда медиа сауаттылықты дамытудың көптеген артықшылықтары бар, соның ішінде:

- тілді түсінуді арттыру: оқушылар оқитын немесе көретін әрбір іс-шарада маңызды мәліметтер болады. Олар бұл ақпараттың жақсы немесе жаман екенін түсіне алады;

- аналитикалық дағдыларды жетілдіру: әңгіме үшін ненің маңызды екенін білу студенттерге шынайы және жалған жаңалықтарды ажыратуға мүмкіндік береді;

- өз бетінше ойлау қабілетін арттыру: ақпаратқа сыни тұрғыдан қарау олар туралы өзіндік пікірін қалыптастыруға мүмкіндік береді;

- дүниетанымның жоғарылауы: жаңалықтардағы біржақтылық оқиғаны қалай түсінетініңізге әсер етуі мүмкін. Студенттер ақпаратты кім айтып жатқанын және олардың көзқарастары оған қалай әсер ететінін талқылай алады;

- қызығушылықты арттыру: студенттердің қызығушылықтарын оларды қызықтыратын тақырыптар бойынша әңгімелесуге тартуға бағыттау [18].

Осы жүргізілген сауалнама нәтижелері бойынша біз келесі сұрақтың шешімін таптық: Сыни тұрғыдан оқуды оқытуда оқушылардың медиа сауаттылығын дамыту неліктен маңызды?

Біз БАҚ қарқынды дамып жатқан әлемде өмір сүріп жатырмыз. 20 жылдан аз уақыт бұрын адамдардың көпшілігі жаңалықтарды күнделікті газеттен немесе бірнеше сағаттық жаңалықтардан көретін. Бүгінгі таңда студенттер кез келген уақытта жаңалықтарға қол жеткізе алады. Олар өз жаңалықтарын баспа газетінен, телеарнадан немесе радиостанциядан ала алады. Олар тіпті оны веб-сайттар мен әлеуметтік желілерде онлайн көре алады. Сондықтан ағылшын тілін үйренетін студенттердің медиа сауаттылығын дамыту өте маңызды, дәлірек айтсақ:

- кез келген БАҚ жасаушылардың мақсаты мен бағыты болады. Бұл көзқарастар студенттерге алған ақпаратына күмән келтіруге және түсінуге мүмкіндік беретінін мойындай отырып, жалған немесе шындық болуы мүмкін;

- сыни тұрғыдан оқу дағдыларын жетілдіру: сыныптағы медиасауаттылықты дамытуға арналған жаттығулар арқылы БАҚ-ты бағалау оқушыларды өз ойларын дәлелдеу үшін мысалдар арқылы ақпараттың дұрыстығын анықтауға ынталандырады;

- медиа сауаттылықтың көптеген іс-шаралары студенттерге болашақта баспа жарнамаларынан бастап теледидарлық бағдарламаларға дейінгі бірқатар өнімдерді сауатты түрде зерттеуге және пайдалануға мүмкіндік береді;

- медиасауаттылық ағылшын тілімен қатар басқа пәндердің өзектілігін көрсете отырып, пәнаралық оқытудың буыны бола алады. Мысалы, сіздің студенттеріңіз шет елдердің тарихымен, мәдениетімен, ғылымымен, өнерімен, әдет-ғұрпымен және саясатымен ағылшын тілі арқылы таныса алады [19].

Медиасауаттылықпен жұмыс істеу барысында өте үлкен жаңалықтар циклі, әсіресе студенттер үшін қиын болуы мүмкін. Таңдау үшін кейбір дереккөздер мен медиа түрлері бар және олардың барлығы дерлік шынайы және пайдалы хабарларға толы болмауы мүмкін. Себебі қазіргі кезде жалған жаңалықтарды, әсіресе әлеуметтік желілерден табу оңай. Әлеуметтік медиа кез келген адамға өз платформаларын құруға және аудиториясына жалған жаңалықтарды таратуға көмектесе алады. Жалған жаңалықтар да, жарнамалар мен хабарламалар сияқты басқа ақпарат көздері де студенттер үшін қауіпті болуы мүмкін.

Студенттер ағылшын тілін жаңадан бастағандар ма, әлде жылдар бойы үйреніп келе жатыр ма, бұл фактор олардың сыни тұрғыдан оқу дағдыларын қалай дамыту керектігіне де

тікелей байланысты, сонымен қатар берілген ақпарат олардың тілді меңгеру деңгейіне де тікелей байланысты. Біздің ғылыми-зерттеу жұмысымыз университет студенттеріне бағытталғандықтан, бұл олардың бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалына түсу қаупі жоқ дегенді білдірмейді. Ересек жаста студенттер бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалына түсу қаупіне көбірек ұшырайды, өйткені олар қандай да бір шешім қабылдауға еркін екендіктерін сезінеді. Ағылшын тілін оқытуда медиасауаттылықты дамыту студенттерді саясат, жаңалықтар, ғылым немесе мәдениет сияқты өзекті тақырыптармен айналысуға дамытады және студенттерге ағылшын тілін үйренуге қызықты әрі пайдалы мүмкіндіктер береді [20].

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорытындылай келе, бұл мақалада ағылшын тілін оқытуда медиа сауаттылықты пайдалана отырып, сыни тұрғыдан оқу дағдыларын дамыту мен қалыптастырудың негізгі мәселелері көрсетілген. Сыни тұрғыдан оқуды дамыту студенттерді оқуда сенімді болуға үйретеді, өйткені олар негізгі ойларды іздеуге, мәтіннің қысқаша мазмұнын жасауға, мәтінді талқылауға және өз сұрақтарын қоюға мүмкіндік алады. Мақалада мұғалімдерге арналған сыни тұрғыдан оқу стратегияларының түрлері сипатталған және студенттердің сыни тұрғыдан ойлауға және сыни тұрғыдан оқу дағдыларына үйретудің маңыздылығы қарастырылған. Сонымен қатар, медиа сауаттылық мәдениетаралық коммуникация, шығармашылық және ынтымақтастық сияқты әрбір оқушы үшін маңызды сыни тұрғыдан ойлау мен оқу дағдыларын дамытудың маңызды құралы болып табылады. Сыни тұрғыдан оқу үдерісінде талдау, салыстыру, зерттеу арқылы бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану студенттердің медиа сауаттылығын дамытудың тиімді жолы деп есептейміз. "медиа сауаттылық" ұғымы "Ұлттық медиа сауаттылық білім беру қауымдастығының" анықтамаларымен байланысты, сонымен қатар ағылшын тілін оқытуда сыни тұрғыдан оқу арқылы медиа сауаттылықты дамытудың артықшылықтары мен қиындықтарын, сондай-ақ оны шешу жолдары мен стратегиялары зерттейді. Олар сыни тұрғыдан ойлаудың икемділігіне ие және жаңа идеялар мен ақпараттармен бетпе-бет келгенде әрқашан өз бетінше қорытынды жасай алады, нәтижесінде табысты шешімдер қабылдай алады. Сонымен қатар, білім беру саласында медиа сауатты студент алған ақпаратты жақсырақ түсініп, оның сапасы мен құндылықтарын ескеретін болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Penny Ur. A course in language teaching: Practice and theory. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. - 336 p.
2. Freeley, A.J., and Steinberg, D.L. Argumentation and debate: Critical thinking for reasoned decision-making. Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2005.
3. Sultan, S., Rofiuddin, A., and Priyatni, E. The effect of the critical literacy approach on pre-service language teachers' critical reading skills. Eurasian Journal of Educational Research, 2017. - P. 159-174.
4. Barnet, S. and Bedau, H. Critical thinking, reading, and writing. New York: Bedford/St. Martin's, 2011. - 588 p.
5. Kurland, D.J. What is Critical Reading? Reading and Writing Ideas As Well As Words. 2000. URL: <http://www.critical-reading.com/> (date of application: 11.12.2022).
6. Collins, D. Teaching critical reading through literature. ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication. 1993. URL: <http://ericae.net/edo/ed363869.htm> (date of application: 11.12.2022).
7. A.Z. Mustafina, P.K. Yelubayeva, and Zh.A. Tutbayeva. Developing students' critical and creative communication by incorporating media literacy into English language teaching. Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology. Sociology Series, 141(4), 2023. - P. 216–227.
8. Scheibe, S., Rogow, F. Basic ways to integrate media literacy and critical thinking (3rd edn). New York: Project LookSharp, Ithaca College, 2008.

9. The National Association of Media Literacy Education. Media Literacy. URL: <https://namle.net/resources/media-literacy-defined/> (date of application: 24.03.2023).
10. David, S. A. How the brain learns to read? Thousand Oaks, CA: Sages, 2004. - P. 105- 106.
11. Brown, C. Factors affecting the acquisition of vocabulary: Frequency and saliency of words. Second language reading and vocabulary learning. Norwood, N.J.: Ablex, 1993. - P. 263-286.
12. Luke, A. Critical literacy: A matter of context and standpoint. Journal of Adolescent and Adult Literacy, 2000. - P. 448-461.
13. Dvorghets, O., Shaturnaya, Y. Developing Students' Media Literacy in the English Language Teaching Context. Procedia -Social and Behavioral Sciences, 2015. - P. 192-198.
14. Potter, J. W. Theory of Media Literacy: A cognitive approach. London: Sage. 2004. - 320 p.
15. Grundy, P. Newspapers. Oxford: Oxford University Press. 1993. -134 p.
16. Rohmah, G.N. Critical reading: students' problems, strategies, and reflections. Journal of English Language, Literature, and Teaching, 2018. - P. 21-26.
17. Halpern, D. F. Thought and Knowledge: An introduction to critical thinking (4th ed.). Mahwah, NJ: Erlbaum. 2003. - 472 p.
18. Quinlisk, C.C. Media literacy in the ESL/ESL classroom: Reading images and cultural stories. Weliy: TESOL Journal. 2003. - P. 35-40.
19. Mardoyan, L. Media Literacy in ELT Classroom. Skyteach. 2019. URL: <https://skyteach.ru/2019/07/17/media-literacy-in-elt-classroom/> (date of application: 25.03.2023).
20. Hobbs, R. Reading the media: Media literacy in high school English. New York: Teachers College, Columbia University. 2007. - 105 p.

UDC 81'27

IDENTIFYING URBAN GENDER BIAS THROUGH STREET NAMES IN ASTANA: STREETS SPEAK HISTORY, CAN THEY SPEAK EQUALITY?

Zhailaubay Saniya Serykhankyzy

zhailaubay01@mail.ru

Master's student of Department of Foreign Philology in L.N. Gumilyov Eurasian National
University, Astana, Kazakhstan
Scientific supervisor - A.Akzhigitova

Introduction

Language shapes a picture of the world, so do street names, as they surround residents in their habitats, giving opportunity to remember the places with their names and unconsciously conclude that this place is named after one person whose gender identity is woman/man and who was a great contributor to a specific field. One ordinary person might not think too deep about questions as why there are more amount of that gender's names than this, if there is a difference between tendencies in timeline of now in contrast to past. However, even if ordinary people do not usually consider these aspects, they know that half of place is named after men/women and as most of them are well-known figures, can conclude that woman and man's way of living was different. Now there is an interesting question that arise to be importantly answered for the aim of contributing to the science of gender linguistics and onomastics: why there are more men's or women's names in street names, if it is conditioned by actual reality of those times that only men/women could contribute to different fields of people those times in the past or it is due to the ignorance of women/men in the picture of the world of different fields and mainly by government or society. The aim of the article is to identify the statistical condition and roles of genders in society through street names of Astana from 1920 to 2024. As results reveal there is an enormous empowerment towards male names in streets, and low numbers of female names. First and foremost, the term "gender" was entered into scientific research in order